

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ, ТЕКСТОЛОГІЧНІ ТА КОМУНІКАТИВНО-ДИСКУРСИВНІ ВИМІРИ СУЧАСНИХ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 81'4242 811.111

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ФОЛЬКЛОРНИХ ВИТОКІВ ТВОРЧОСТІ Р. БЕРНСА ТА В. СКОТТА В КОНТЕКСТІ АНТИНОМІЇ "ІСТОРІЯ – ВИГАДКА": ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Багратіон-Мухранська Каріна Володимирівна,

канд. філол. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено короткому аналізу методів та сучасних інформаційних ресурсів для різнобічного дослідження фольклорних джерел творчості Вальтера Скотта та Роберта Бернса та аналізу перспектив, завдань і методів дослідження питання антиномії "історія-вігадка" у їх творчості. Розглядається доцільність використання сучасних іноземних інформаційних ресурсів для виявлення особливостей у творчому процесі письменників, чий геній формувався у схожих з Україною історичних умовах.

Ключові слова: художній текст, антиномія "історія-вігадка", завдання, перспективи та методи дослідження, фольклор, онлайніві ресурси, сучасні інформаційні технології, літературна творчість, Вальтер Скотт, Роберт Бернс.

Актуальність дослідження зумовлюється великою кількістю сучасних іноземних інформаційних ресурсів, які суттєво доповнюють наші знання про європейський фольклор та історію. Особливо цікаво виявити на їх основі подібності в інтелектуальному та культурному розвитку України та Шотландії. При вивченні історичного поступу цих країн у першу чергу впадає в око опір процесу асиміляції, міфологізація знакових постатей історії, чия діяльність широко відображена у фольклорних та історичних пам'ятках. Наразі велика кількість шотландських фольклорних творів трансформується у сучасну російськомовну та англomовну літературу (зокрема у творчість Генрі Лайона Олді та Хеллен Кашнер). У наших попередніх дослідженнях нами неодноразово зазначалося, що із приближенням дати референдуму про національне самовизначення Шотландії (осінь 2014 року) з'являється багато досліджень із цієї тематики, у яких відчувається процес міфологізації сучасних політичних постатей, що співзвучні із народнописенною традицією. Схожий процес можливо було відчутти на зорі Української незалежності.

Мета нашої розвідки – окреслити перспективи вивчення взаємодії фольклору, літератури та історії як явища, притаманного багатьом культурам та осучаснити фольклористичні дослідження, використовуючи іноземні інформаційні ресурси. Наша стаття є внеском у розвиток дослідницької думки, заохоченням до виявлення подібностей та відмінностей у культурно-історичному поступі Шотландії та України. Дослідження також спонукає звернути увагу на розвиток шотландського національного менталітету з прадавніх часів до Р. Бернса та В. Скотта.

Об'єктом дослідження є методи та сучасні інформаційні засоби для заохочення українських науковців виявити подібності та відмінності у культурно – історичному розвитку Шотландії та України, ствердити взаємодію міфологічного, фольклорного та історичного мислення із його наступним втіленням у художню творчість.

Предмет дослідження – феномен антиномії "історія-вігадка", яка притаманна трансформованій творчості шотландських письменників, (зокрема Роберта Бернса та Вальтера Скотта) та сучасні закордонні інформаційні ресурси, які можуть суттєво урізноманітнити подібні дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що ми пропонуємо розглянути художню та ідеологічну структури національної творчості як дзеркала менталітету етносу через аналіз антиномії "історія-вігадка", використовуючи сучасні інформаційні ресурси.

Відомо, що характер інформаційно-свідомісного горизонту визначається трьома рівнями: етнічним, національним та світовим [Богатырєв 2011]. Це також стосується творів багатьох послідовників Вальтер Скотта та Роберта Бернса. Рівень суб'єктивізації факту, який характерний для еволюції авторської шотландської ментальності, на нашу думку, найкраще відбився у баладах. Тематика та стилістика балад у контексті інформаційно-художньої свідомості Шотландії коливається від умовно реального з реалістичним контекстом (тлом) до відображеного факту з чітким виокремленням реального факту (залучення історичного аналізу). Проте Роберт Бернс та Вальтер Скотт застосували також багатий фольклорний матеріал легенд, прощів, переказів, мандрівних сюжетів і таким чином комплексно вирішили проблему інтернаціоналізації відображення шотландської етнічної свідомості. Вони є середніми авторами програми "європеїзації" шотландської літератури, основна концепція якої – поєднання "високого" стилю з народнописенням. Наразі наше дослідження не передбачає проведення паралелей між шотландською та українською фольклорною та історичною спадщиною в процесі їх трансформації у художню літературу, оскільки обсяг матеріалу є занадто містким. Проте ми здійснюємо спробу окреслити шлях наукової думки через систематизацію шотландського фольклорного та історичного матеріалу, що є благодатним ґрунтом насамперед для компаративного дослідження етнопсихології українців та шотландців.

Перед науковцем, що ставить на меті провести подібне дослідження, постає, на нашу думку, широке коло завдань, вирішити які, після їх чіткого окреслення, допомагає використання сучасних інформаційних ресурсів. Крім того, при вивченні питання антиномії історії та вігадки доречно використовувати цілий комплекс методів, яким співзвучні сучасні інформаційні ресурси. Тож пропонуємо розглянути кожен із них у такому поєднанні. Серед методів, за допомогою яких розкривається ця проблема, основними є: історичний метод, який дозволяє простежити повну картину розвитку об'єкта дослідження та його головних горизонтів (історичного, фольклорного, літературного) і таким чином "вибудувати" цілісну картину у часовому проміжку від створення фольклорних пам'яток до їх трансформації у "професійну" літературну творчість. Цікавим на нашу думку є онлайн-ресурс "Scots Language Center"(featuring Walter Scott, Robert Burns, Thomas Campbell, Margaret

Bennett, William Auld, etc.), на якому до певного часу пропонувалися безкоштовні відскановані онлайнві збірки народних творів, записані та адаптовані різними англомовними фольклористами. Порівняльно-історичний метод дає змогу дослідити знакові історичні події, що стали переломними для Шотландії, та їх втілення спочатку у фольклорі, а згодом у літературній творчості В. Скотта та Р. Бернса, виявити умови, за яких формувався творчий талант цих письменників, пересвідчитися у тому, що стартові дані (рівень художнього мистецького генофонду) шотландської культури були сприятливими для розвитку національного мистецтва. Пропонуємо поцікавитись творчим доробком дослідниці Верлін Флегер (Університет Меріленду) та її ресурсом "Mythus" (Comparative Mythology: Tolkien, Celtic, Arthurian, Norse, Native American). Відомо, що події, які відображені у пізньому епосі, одночасно реальні і умовні. Тому дослідник Б. Путилов у своїй книжці "Героїчний епос та дійсність" стверджує, що зрозуміти справжній зміст і значення персонажів та подій можна лише піддавши твори реально-біографічному компаративному аналізу [Путилов 1988]. У контексті нашого дослідження науковцю може прислужитися відома серед західних фольклористів та культурологів "Encyclopedia Mythica". Хронологічний метод допомагає розглянути проблему творчого становлення митців у динаміці великого проміжку часу. Пізнавальним онлайнним ресурсом, побудованому на цьому принципі, є колекція "Sacred-Texts". Когнітивний метод пропонуємо залучати у контексті трансформації фольклорного матеріалу, який функціонує у фольклорі та літературі, у контексті інтелектуалізації творчої свідомості, яка базується на фіксованих і нефіксованих творчих системах відображення (фольклорні твори, історичні відомості). Пропонуємо звернути увагу на онлайнвий ресурс "Scottish Myths and Legends", де ми можемо знайти розлогу інформацію про об'єкт нашого дослідження.

Шотландський та український націоналізм завжди хвилеподібно піднімався і падав. Складна історична та соціальна ситуація, яка існувала на протязі багатьох сторіч у цих двох країнах, породила своїх власних виразників суспільної думки. Що стосується саме Шотландії, найбільш загальновідомими у світовому масштабі є, звичайно, Роберт Бернс та Вальтер Скотт. Постає питання: чи залишилися цікаві, ще не до кінця розроблені теми для вивчення? Ми стверджуємо, що вони існують, якщо підійти до вивчення загальноєвропейського культурного надбання творчо та використати сучасні інформаційні ресурси. Зацікавлення такою тематикою дослідження зумовлена сучасним підходом до проблеми взаємозв'язків фольклору та літератури у їх взаємодії з історичними та сучасними явищами, зокрема, виявленням запозичень фольклору та історичних відомостей на всіх рівнях професійної літературної творчості [Багратіон-Мухранська 2007]. Крім того, його теоретичне і практичне значення визначається тим, що всі матеріали, які будуть зібрані автором, теоретичні узагальнення, висновки дослідження можуть бути застосовані при підготовці лекційних матеріалів із різноманітних філологічних дисциплін. Результати можуть бути використані при укладанні методичних розробок та науково-популярних збірників з народної творчості, світової літератури та культури, створення нових онлайнвих ресурсів із зазначеної тематики.

Статья посвящена короткому анализу методов и современных информационных технологий для разностороннего исследования фольклорных источников творчества Вальтера Скотта и Роберта Бернса, а также перспектив исследования антиномии "история–выдумка" в их творчестве. Рассматривается целесообразность использования разнообразных онлайн-ресурсов с целью выявления особенностей творческого процесса писателей, чей гений формировался в исторических условиях, сходных с украинскими.

Ключевые слова: художественный текст, антиномия "история–выдумка", задания, перспективы и методы исследования, фольклор, онлайн-ресурсы, современные информационные технологии, литературное творчество, Вальтер Скотт, Роберт Бернс.

The article gives a brief account of "history-fiction" antinomy research targets perspectives, research methods and valuable online resources in the scope of Robert Burns and Walter Scott's literary heritage. The study of "history-fiction" antinomy, done on the basis of artist's literary works, reflects and opens the new scientific horizons for deeper Ukrainian and Scottish mentality as well as Pan-European identity understanding.

Key words: literary text, "history-fiction" antinomy, online resources, modern informational technologies, research targets, perspectives and methods, folklore, literary creativity, Robert Burns, Walter Scott.

Література:

1. Баграціон-Мухранська К. В. Фольклорні джерела творчості Роберта Бернса та Вальтера Скотта у контексті антиномії "історія-вігадка" : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.07 "Фольклористика" / Каріна Володимирівна Баграціон-Мухранська ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – 185 с.
2. Богатырёв П. Г. Вопросы теории народного искусства : [монографія] [Електронний ресурс] / Пётр Григорьевич Богатырёв // Гуманитарные науки, искусствознание, культурология. – 2011. – Режим доступу : <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=3297360>.
3. Путилов Б. Н. Героический эпос и действительность : [учебник] / Борис Николаевич Путилов ; АН СССР, Ин-т этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. – Л. : Наука : Ленингр. отд-ние, 1988. – 223 с.
4. "Encyclopedia Mythica" [колекція художніх та наукових текстів із культурології, фольклористики, літературознавства, релігійознавства] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pantheon.org>.
5. "Mythus" (Comparative Mythology: Tolkien, Celtic, Arthurian, Norse, Native American) [колекція художніх та наукових текстів із культурології, фольклористики, літературознавства, релігійознавства] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mythus.com>.
6. "Sacred-Texts" [колекція фольклорних текстів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sacred-texts.com>.
7. "Scottish Myths and Legends" [колекція художніх та наукових текстів із культурології, фольклористики, літературознавства] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rampantscotland.com/features/mythology.htm>.
8. "Scots Language Centre": [колекція фольклорних та адаптованих текстів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scotslanguage.com/books/view/65/3336>.